

TÖRTÉNELEM

Ipolyság leghíresebb gyógyszerésze: Báti Berkó István

75 évvel ezelőtt, 1929. június 18-án hunyt el élete 79. évében **Báti Berkó István**, egykori ipolysági gyógyszerész. Annak ellenére, hogy a trianoni döntés következtében Ipolyság csehszlovákiai fennhatóság alá került, a magyarországi patikusok nem felejtették el Berkó nevét – a **Gyógyszerési Értesítő** hasábján megjelent rövid gyászjelentésben többek közt ez volt olvasható: „*Kitűnő kollégánk valamikor előkelő szerepet játszott a kari életben és Ipolyság társadalmában.*”

Berkó István 1850. július 11-én született a Hont vármegyei Báton/ma: Bátorvece/, ahol atyja, **Berkó József** /1807–1857/, a megye járásorvosaként működött. Édesanyja, **Hönigh Anna** /1812–1875/ egy másik járásorvos, a csábi **Hönigh Ignác** lánya volt. Anna öccse, **Hönigh Ferenc** /1814–1854/ 1845-től haláláig Ipolyságon volt gyógyszerész. Halála után utóda **Sartorius József** /1826? – 1874?/ lett, aki 1859-ben feleségül vette a két évvel korábban megözvegyült Berkó Annát. Így a kis Berkó már gyermekkorától a gyógyszerészek, patikaszerkezők világában nőtt fel. Selmechányán végzett gimnáziumi tanul-

mányok után Budapesten szerzett gyógyszerészi oklevelet 1872-ben. Már tanulmányai alatt közkedveltette tette magát: egyhangúlag választották meg a gyógyszerész segélyegylet elnökévé, és ő volt a fő szervezője az első gyógyszerészbálnak is.

A Nyíregyházán eltöltött segédi évek után 22 éves korában lett az ipolysági **Magyar czímer gyógyszerész** vezetője. Nemsokára, 1873-ban feleségül vette **kottesői Keller Mária**t /1852–1932/, **Keller Rezső** káptalani főtiszt szép és művelt lányát. Házaságukból négy gyermek született: elsőként, valószínűleg 1876-ban, **Eszter**, aki **Cserenyák György** balassagyarmati gyógyszerész felesége lett. A legkisebb fiúról, **Viktor**ról, csak annyit sikerült megtudnunk, hogy 1903-ban atyja ipolysági gyógyszerésztárában volt gyakornok. A Berkó névnek igazi hírnevet a két másik fiú szerzett: az 1905-ben Budapesten orvosi oklevelet szerzett **Antal** /1878–1938/, a kitűnő katonaoorvos, aki az 1912-es balkáni háborúban szerzett tapasztalatairól a Honti Lapok olvasóinak is beszámolt, ill. öccse, **István** /1880–1958/, a kiváló katonai író, hadtörténész, a **Magyar Katonai Szem-**

le főszerkesztője.

Persze, maga Berkó is hervadhatatlan érdemeket szerzett nemcsak Ipolyságon, hanem megyeszerte. „*Beválasztják őt minden bizottságba, azért mondta neki az öreg Sárpy: »No, magának is minden deputációba bent kell lenni!*” – írják róla 1896-ban a Honti Lapokban. Elnöke volt az Ipolysági Szépészeti Egyletnek, az Ipolysági Önkéntes Tűzoltóegyletnek, vezetőségi tag az Állatvédő Egyesületben, 1881-től igazgatósági tag az Ipolysági Takarékpénztárnál /1894-től igazgatója/, a Magyar Nemzeti Munkapárt alelnöke... 1903-ban „a közügyek terén szerzett érdemei elismerésül” a királytól „**báti**” előnévvel magyar nemességet kapott, 1911-ben pedig **királyi tanácsos** címet. 68 éves korában, 1918-ban gyógyszerésztárárt **Engelhardt Dezső** gyógyszerésznek adta el 260 000 koronáért.

Sírkövén az ipolysági temetőben csak ez áll: „**Báti Berkó István** /1850–1929/”. Az 1984-ben kiadott „*Dejiny farmácie okresu Levice*” c. könyvben még ennyi sem – e kis írás talán segít emléke méltóbb megőrzésében.

Dr. Kiss László

Szomorú évfordulóra emlékezünk

Hatvan éve történt, hogy 1944 júniusában az Ipolyságon és környékén élő zsidókat Auschwitzba deportálták, ahol csoportosítás után /csecsemők, gyerekek, másállapotú asszonyok, betegek és idősek/ gázkamrába hajtották őket, és holttestüket a krematóriumban elégették el. E dátum az Ipoly mente történelmének is egy tragikus eseménye, amelyre megrendülve emlékezünk ma is. Mivel a fiatalabb generáció ezekről az eseményekről csak rövid hírekben és általános utalásokban kap ma betekintést, idézzük fel mi is történt városunk és környéke zsidóságával.

A zsidó családok letelepedését környékünkön sokáig a Mária Terézia korabeli rendeletek gátolták, melyek szerint a bányavárosok környékén nem telepedhettek le. A 19. század második felében, amikor már a törvények érvényüket veszítették, számuk gyorsan növekedett. Így Ipolyságon 1851-ben már 500 zsidó élt, ezek főleg üzletesek és iparosok voltak, de gyermekeiket majdnem kivétel nélkül felsőfokú iskolákba jártatták. Így a múlt század elején városunkban az orvosok, ügyvédek nagyobb része köreikből került ki. Az első köztársaság idején /1920–1938/ létszámuk a helyi lakosság 12 %-át tette ki, de az összes adó 75 %-át ők fizették. 1944 márciusáig a zsidóság viszonylagos biztonságban élt. A Magyarország hitleri megszállását követő időszakot azonban már „vészorszaknak” nevezik a túlélők.

Ipolyságra a német katonák március 19-én vonultak be, és kezdetét vette a zsidóüldözés. Kötelezték őket a sárga „Dávid-csillag” viselésére. Május első napjaiban újabb megpróbáltatások kezdődtek: Ipolyságon is létrehozták a gettót a város és környéke zsidósága részére. Ez a Malom utca, a Tabán és a Vida-telep közötti területen volt, ahol túlszűfolt környezetben kellett lakniuk. A gettót katonaság őrizte, így állandó volt a rettegés. Június elején aztán tudatták velük, hogy mindenki köteles megjelenni a Vikulenszki ház mögötti utcában pár napra elegendő élelmiszerral és két váltás ruhával. Pár órás várakozás után megindult a gyászos menet az állomás felé. Az útvonalon parancsra be kellett zárni az üzleteket, lefűggönyözni az ablakokat, hogy senki ne lássa a menetelőket. A Balassagyarmat melletti Illépusztán /a téglagyár területén/ volt a gyűjtőtábor, ahonnan aztán zárt vagonokban szállították őket Auschwitzba. A deportáltak abban reménykedtek, hogy ott dolgozni fognak. Legtöbbjük azonban a gázkamrában fejezte be életét. A túlélőket május 4-én szabadította fel az amerikai hadsereg.

Memento homo – Emlékezz, ember!

Danis Ferenc

A kitelepítettek kálváriájára emlékeztünk Nyíregyházán

A nyíregyházi székhelyű *Felvidék 1947 Egyesület* az utóbbi években rendszeresítette a Szlovákiából a második világháború után a kollektív bűnösség vádjára alapján Magyarországra – Nyíregyháza környékére áttelepítettek találkozóját. Ezekre a testvéri-baráti találkozókra a szervezők meghívják azoknak a szlovákiai városoknak és falvaknak a képviselőit is, amelyekből a kitelepítettek származnak. Az idén – 2004. május 21–23-án – a következő településeket képviselték polgármesterek, alpolgármesterek és önkormányzati képviselők: Királyhelmece, Gömörpanyit, Rozsnyó, Gömörhosszúszó, Bátorkeszi, Borsi, Perbete, Ipolyság, Andód /innen 81 családot kitelepítettek ki/. Ipolyságot e sorok írója.

Az érkezés napján **Kiss Vendel** egyesületi titkár fogadta a felvidéki vendégeket, akik a délutáni városszemlén megismerkedtek a város nevezetességeivel – egyházi épületek, városháza, megyeháza stb.

Másnap – szombaton – a városháza falán elhelyezett emléktáblát koszorúzták meg a helyi önkormányzat és szervezetek képviselői, valamint a szlovákiai vendégek, majd a temetőben álló emlékmű megkoszorúzása következett. Mivel a hatalmas zivatar miatt itt nem hangozhattak el az emlékező beszédek, erre a kollégium társalgójában került sor a délutáni órákban. A kitelepítésről áttekintő képet rajzolt **Vinnai Győző** nyíregyházi egyetemi tanár, a többiek beszédéből rengeteg tragikus mozzanat villant fel a kitelepítés és következményeinek brutalitásából. Egyértelmű volt a megállapítás: az Európai Unióba csak úgy léphetnek be tiszta lelkiismerettel az elkövető országok utódai, ha semmissé nyilvánítják a Beneš-dekrétumokat, a kitelepítések politikai hátterét.

Elhangzott egy olyan kívánság, hogy a szlovákiai települések is támogassák – anyagilag – az illető községek teljes névsorának rávését az emlékműre.

A nagyon tanulságos találkozóról szóló információmat hadd fejezzem be a városi emléktáblán olvasható Babits-sorokkal:

„*Nem feledésben van orvosság,
Hanem éppen az emlékezésben.*”

Korpás Pál